

Каріков Сергій Анатолійович

Національний університет цивільного захисту України, Харків

ЧИТАННЯ ХУДОЖНЬОЇ ЛІТЕРАТУРИ ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ ГУМАНІТАРНОЇ КУЛЬТУРИ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ

Розвиток сучасного людства в умовах глобалізації актуалізує питання збереження культурних надбань людства. Культура, яка визначається сучасними дослідниками як особлива життєдіяльність, притаманна різним етносам, етнічним угрупованням, народам і націям, охоплює події та речі життєвого світу або повсякденного життя [1, с. 65]. Проте швидкі трансформації речей, явищ, процесів повсякдення, що відбуваються у глобалізованому світі, спричинюють розмивання культурних ідентичностей. Тим самим створюється загроза втрати людиною / людською спільнотою образу власного «Я / Ми» і його підміна (вільна або вимушена), цілком можлива в умовах культурної невизначеності. З огляду на це, є актуальною проблема формування гуманітарної культури, яка є невід'ємною складовою загальної духовної культури, стрижнем культурної ідентичності.

М. Боровков розглядає гуманітарну культуру як конкретну характеристику змісту свідомості, особливостей і спрямованості світогляду, гуманістичної діяльності соціальних рис особистості. Гуманітарна культура увиразнює якість соціалізації духовного світу людини, що оцінюється через гуманізм і миролюбність, співпередивання й співчуття, справедливість та законність, через інші духовні цінності. Найбільш активним елементом духовного світу людей постає світогляд, що формує внутрішню мотивацію соціальної

активності людини з урахуванням конкретної практичної ситуації й соціальних якостей індивіда. Переважну частину своїх вчинків і дій людина осмислює й оцінює. У цих процесах світогляд відіграє вирішальну роль. Світогляд постає не тільки сферою духовного світу особистості, де закріплюється гуманітарна культура, але й своєрідною інтегративною основою всієї культури особистості [2, с. 204].

Незаперечним є вплив на світогляд художньої літератури. Книги, які читає людина, тією або іншою мірою впливають на формування її переконань, ціннісних орієнтацій, сприяють усвідомленню ідеалів. Саме тому дослідження гуманітарної культури має передбачати звернення до проблем читання молоддю художньої літератури. Така потреба визначає **актуальність** нашої розвідки.

У рамках виконання НДР «Формування гуманітарної культури курсантів і студентів НУЦЗУ» було здійснено розробку методик дослідження рівня гуманітарної культури й проведено емпіричні дослідження структурно-функціональних компонентів гуманітарної культури особистості як системи. Одним із таких компонентів постає читання художньої літератури.

Нами було розроблено анкету, що охоплювала такі питання:

1. Як часто Ви читаете художню літературу? (варіанти відповідей: а) щодня; б) щотижня; в) зрідка; г) ніколи);
2. Ваші улюблені художні твори (2-3);
3. Які твори української художньої літератури Ви хотіли б перечитати?;
4. Ваші улюблені дитячі книги (2-3);
5. Ваші улюблені твори української дитячої літератури;
6. Чи читаете ви книги сучасних українських письменників? Якщо так, то назвіть їх;

7. Як Ви обираєте книги для читання? (варіанти відповідей: а) рекомендують друзі; б) радять у сім'ї; в) дізнаюсь про новинки в Інтернеті; г) інший варіант);

8. Де ви найчастіше берете книгу, яка Вас цікавить? (варіанти відповідей: а) купую (у книгарнях або на ринку); б) у бібліотеці; в) у батьків; г) у друзів; г) в Інтернеті);

9. Якій формі читання ви надаєте перевагу? (варіанти відповідей: а) книзі; б) комп'ютеру або іншим електронним носіям).

Опитування було проведене серед 285 курсантів та студентів 1-го та 2-го курсів НУЦЗУ. Загальна процедура аналізу результатів анкетування містить етапи: 1) узагальнення отриманих результатів, 2) з'ясування основних закономірностей читання курсантами та студентами художньої літератури.

Серед відповідей на питання 1 переважає варіант «Зрідка» (68% опитуваних). Варіант «Щотижня» обрали 16%, «Ніколи» – 12%, «Щодня» – 4% респондентів.

У відповідях на питання 2–3 перші місця посідають твори, що входять до шкільної програми з літератури (зарубіжної та української). Так, 19% респондентів у відповідях на питання 2 згадують роман «Майстер і Маргарита» М. Булгакова, 16% – роман Л. Толстого «Війна і мир». У відповідях на питання 3 найбільш часто згадуваними є збірка Т. Шевченка «Кобзар» (12%) і повість І. Нечуя-Левицького «Кайдашева сім'я» (9% опитуваних).

Питання 4–5 мають на меті з'ясування витоків інтересу молоді до літератури. Серед дитячих творів світової літератури найбільший інтерес викликали казка «Колобок» (29%) та повість Н. Носова «Незнайко на Місяці» (8% опитуваних). Серед творів для дітей

української літератури найчастіше згадуються казки «Котигорошко» (7%) та «Івасик-Телесик» (4% респондентів).

Відповідь на питання 6 дозволяє зробити висновок про відносно малу зацікавленість молоді сучасною вітчизняною літературою. Лише 4% опитуваних назвали в анкетах прочитані твори і назвали їх авторів (серед згаданих українських письменників сучасної доби – Л. Дереш, І. Карпа, Л. Подерев'янський).

Серед відповідей на питання 7, яке стосується шляху вибору книг для читання, переважає варіант «Рекомендують друзі» (43% опитуваних). Доступ до цих книг, як свідчать варіанти відповідей на питання 8, найчастіше забезпечують бібліотека або Інтернет (по 26% респондентів). Вірність традиційній формі читання, як засвідчують відповіді на питання 9, зберігають 74% опитуваних курсантів та студентів.

Висновки. Здійснене дослідження, на нашу думку, засвідчує основні тенденції змін у читанні молоддю художньої літератури. До них відносимо, по-перше, досить низьку зацікавленість у самому читанні (у цьому аспекті особливо показовим і водночас тривожним є вибір 12% опитуваних відповіді «Ніколи» щодо частоти читання). По-друге, помітний вплив на читання продовжує зберігати шкільна програма з літератури: не випадково художні твори, що входять до неї, є найбільш знаними для студентів та курсантів. По-третє, маловідомими і відповідно малоцікавими для молоді постають тексти сучасних українських авторів. По-четверте, найбільш вагомими аргументами щодо обрання книги для читання молоді надає середовище, де комунікація здійснюється найбільш інтенсивно – коло друзів та Інтернет-мережі; менший вплив на цей вибір справляють батьки.

Література

1.Бистрицький Є.К. Філософський образ культури та світ національного буття / Є.К. Бистрицький // Феномен української культури: методологічні засади осмислення. – К. : Фенікс, 1996. – С. 62–90; 465–467.

2.Боровков М.И. Философия и мировоззрение в гуманитарной культуре / М.И. Боровков // Социально-экономическое состояние России: пути выхода из кризиса. Сборник научных статей. – Вып. 6. – СПб. : Институт бизнеса и права, 2009. – С. 204–210.